

Sosyal Hiyerarşi: Cinsel Şiddet Mitlerini Anlamak

Güliz Gülçin Çamaş
İstanbul Halk Sağlığı Müdürlüğü

Gülgün Meşe
Ege Üniversitesi

Özet

Tecavüze ilişkin değer yargıları genellikle kadının erkeği kışkırttığını, yaşanan olayı fazla abarttığını ifade etmekte ve erkeğin kadına yönelik cinsel saldırganlığını inkâr etme ya da meşrulaştırma işlevini görmektedir. Bu çalışmada tecavüze ilişkin yanlış inançların altında yatan dinamikleri anlamak amacıyla kadınlara ve erkeklere yönelik cinsiyetçi eğilimlerin ve sosyal üstünlük yöneliminin, cinsel saldırganlık mitlerinin kabulüne etkisi incelenmiştir. İzmir’de farklı semtlerinde ikamet eden 302 katılımcıyla yapılan çalışmada Cinsel Saldırganlığa İlişkin Mitlerin Kabulü Ölçeği (Gerger, Kley, Bohner ve Siebler, 2007), Sosyal Üstünlük Yönelimi Ölçeği (Pratto, Sidanius, Stallworth ve Malle, 1994), Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği (Glick ve Fiske, 1996) ve Erkeklere İlişkin Çelişik Duygular Ölçeği (Glick ve Fiske, 1999) uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, cinsel saldırganlığa ilişkin mitlerin kabulü ile sosyal üstünlük yönelimi arasındaki ilişkide kadınlara ve erkeklere yönelik cinsiyetçi tutumların aracı rolünün olduğu bulunmuştur. Bulgular, tecavüz hakkındaki yanlış inançlarla mücadele sürecinde toplumdaki hiyerarşi yapılarının ve bu yapılarla ilişkin algıların dikkate alınması gerektiğini göstermektedir.

Anahtar kelimeler: Tecavüz mitleri, sosyal üstünlük yönelimi, kadınlara yönelik cinsiyetçi tutumlar, erkeklere yönelik cinsiyetçi tutumlar

Abstract

The value judgments about rape usually states that the women provoke men, the issue exaggerated by women and functions as the denial of men’s sexual aggression against women or as the legitimating of issue. In this study, in order to understand the underlying dynamics of false beliefs about rape, sexist tendencies against men and women, the effect of social dominance orientation on the acceptance of sexual aggression myths. This study is carried out with 302 participants residing in different districts of Izmir who are applied such scales; Acceptance of Modern Myths about Sexual Aggression Scale (Gerger, Kley, Bohner, & Siebler, 2007), Social Dominance Orientation Scale (Pratto, Sidanius, Stallworth, & Malle, 1994), Ambivalent Sexism Inventory (Glick & Fiske, 1996), and Ambivalence toward Men Inventory (Glick & Fiske, 1999). This study shows that there is the agent role of sexist attitudes towards men and women in the relationship between social dominance orientation and acceptance of myths about sexual aggression. The findings also show that the hierarchical structures of society and perceptions of those structures should be taken into consideration in the process of struggling against the false beliefs about rape.

Key words: Rape myths, social dominance orientation, sexist attitudes toward women, sexist attitudes toward men

Yazışma Adresi: Güliz Gülçin Çamaş, İstanbul Halk Sağlığı Müdürlüğü, Zeytinburnu Toplum Sağlığı Merkezi Sağlıklı Yaşam Birimleri Seyitnizam Mah. Mevlana Cad. No: 81-83 Zeytinburnu / İstanbul

E-posta: gulizgulcin.camas@saglik.gov.tr

Yazar Notu: Bu araştırma Yrd. Doç. Dr. Gülgün Meşe’nin danışmanlığında Güliz Gülçin Güzelgün tarafından 2011 yılında tamamlanan “Toplumumuzda kadına yönelik cinsel saldırganlığın sosyal psikolojik arka planı” isimli yüksek lisans tezinin özetidir. Araştırmanın verilerinin analiz edilmesinde ve bulguların yorumlanmasındaki katkılarından dolayı Doç. Dr. İ. Mert Teközel’e teşekkür ederiz.

Hemen hemen her kadın yaşamı boyunca dayak yeme, cinsel ilişkiye zorlanma, çalışmama, aşağılanma, emeğinin karşılığını alamama, iş yerinde terfi edememe gibi hayatının pek çok alanını etkileyen çeşitli davranışlara maruz kalmaktadır. Bu davranışlar aracılığıyla dünyada ve Türkiye’de milyonlarca kadının insan hakları ihlal edilmekte ve bu durum giderek önemli bir sosyal problem haline almaktadır. Bu konuda yapılan çalışmalar tüm dünyada 16-44 yaş arası kadınların ölüm ve sakatlanmalarının ana sebebinin, aile içi şiddet olduğunu ve bunun kanser ya da trafik kazalarındaki ölüm ve sakatlanma oranından çok daha fazla olduğunu; her üç kadından birinin dayak yediğini, cinsel ilişkiye zorlandığını ya da tacize uğradığını ortaya koymuştur (Uluslararası Af Örgütü, 2004).

Toplumsal hayata katılamama, kendi hayatını idame ettirememe, psikolojik problemler, yaralanmalar, ölümler gibi çok kapsamlı sonuçları olan kadına yönelik şiddet, 1970’lerde kadın hareketinin ivme kazanmasıyla birlikte görünür hale gelmiştir (Krahé, 1991; Payne, Lonsway ve Fitzgerald, 1999). Buna karşın kadına ve erkeğe belirli rollerin biçildiği, bu roller aracılığıyla kadının gerek ev içersine hapsedildiği, gerekse erkeklere kıyasla daha aşağı bir konumda görüldüğü erkek egemen toplum içerisinde farklı boyutlarda varlığını hep korumuştur. Ancak toplumsal değer yargıları (“Kol kırılır, yen içinde kalır”, “Kocandır, döver de sever de” gibi) kadınların yaşadıkları şiddeti anlat(ma)malarının önemli bir nedeni olmuş ve bu da kadına yönelik şiddete ilişkin gerçek verilerin açığa çıkmasını engellemiştir.

Kadınların günlük yaşam içerisinde farklı biçimlerde maruz kaldıkları şiddetin bir türü olarak cinsel şiddet; cinsel bir eylem gerçekleştirilmeye, istenmeyen cinsel sözler söylemeye, cinsel yaklaşım ve tekliflerde bulunmaya ya da bir kişiyi ticari amaçla cinsel olarak kullanmaya yönelik eylemlerin tümü olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda cinsel şiddet; aradaki ilişki her ne olursa olsun, ev ya da işyeriyle sınırlı kalmaksızın her türlü koşulda bir kişinin cinselliğine karşı dolaylı ya da direkt olarak ve zorlamayla yapılan cinsel bir eylem, fiziksel zorlamadan psikolojik yıldırma, şantaj ve fiziksel zarar verme, işten çıkartılma tehdidi gibi diğer tehditlere kadar baskı ve zorlamanın tüm boyutlarını ve derecelerini içermektedir. Bu eylem aynı zamanda kişinin alkollü, uyuşturuculu, uykulu olduğu ya da zihinsel olarak durumu anlamasının mümkün olmadığı gibi onay veremeyeceği durumlarda da gerçekleşebilmektedir (Jewkes, Sen ve Garcia-Moreno, 2002).

Kadınların cinsel şiddet deneyimlerine ilişkin istatistikler dünyada kadınların % 47’sinin ilk cinsel ilişkilerini zorla yaşadığını, Amerika’da 17 yaşın üzerindeki kadınların % 14,8’inin yaşamlarının herhangi bir döneminde tecavüze uğradığını (Tjaden ve Thoennes, 2000; akt. Jewkes, Sen ve Garcia-Moreno, 2002), Türkiye’de

ise kadınların %15,3’ünün cinsel şiddete maruz kaldığını (Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2008) göstermektedir. Cinsel şiddetin yaygınlığını gözler önüne seren bu veriler buzdağının ancak görünen kısmını yansıtmaktadır. Kadına yönelik şiddette olduğu gibi, cinsel şiddet vakalarının önemli bir bölümü de cinselliğin toplumda tabu olması, failin kendilerine yeniden zarar verebileceği korkusu, olayı ihbar ettiklerinde ve olay duyulduğunda karşılaşılabilecekleri muameleden endişe duyulması gibi nedenlerden ötürü devlet organlarına bildirilmemektedir. Kadınların yaşadıkları şiddeti adli makamlara bildirmelerini engelleyen temel unsurlardan biri toplumun cinsel şiddet olayına bakış açısıdır. Yapılan çalışmalar, bireylerin tecavüz hakkındaki tutumlarının toplumdaki hiyerarşik yapıları desteklemeleri ile ilişkili olduğunu göstermiştir. Genel olarak toplumların hiyerarşik yapısı içerisinde kadınların cinsel, ekonomik, politik ve sosyal haklar bakımından erkeklerden daha dezavantajlı konumda yer aldığı göz önünde bulundurulduğunda (Siddanius ve Pratto, 1999), bu hiyerarşik yapıyı destekleyen bireylerin tecavüz olayını, kadınların yaşananları hak ettiği şeklinde meşrulaştırdıkları öne sürülebilir. Buradan hareketle bu çalışmada da toplumun cinsel şiddete bakış açısı, hem Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Kuramı hem de Sosyal Üstünlük Kuramı açısından incelenecektir.

Sosyal Psikoloji Perspektifinden Tecavüz

Sosyal psikoloji perspektifi ile tecavüz olgusunu toplumsal ve bireysel yönleriyle ele alan araştırmalar, hem gözlemcilerin hem de olayın aktörlerinin yaşanan durumu nasıl anlamlandırdıklarını açıklamaya çalışmaktadır. Dolayısıyla tecavüz olaylarında insanların kadını yargılamalarını etkileyen tecavüz hakkındaki gayriihtiyarî kabul edilen kalıpyargılar ve tutumlara odaklanılmaktadır. Bireylerin tecavüzle ilgili tutumlarının oluşturulması sürecinde toplumlarda kadın-erkek ilişkilerinin nasıl olması gerektiğine, bu ilişkilerde hangi tür cinsel davranışların uygun görüldüğüne ve ilişkiye giren tarafların nasıl davranacaklarına ilişkin varolan belli ön kabuller önemli bir rol oynamaktadır (Krahé, 1991; 2000). Yapılan çalışmalar, cinsel senaryolara ve ilk randevuda yapılması gerekenlere dair, farklı senaryolara sahip olan kadın ve erkek arasında bir anlaşma olduğunu vurgulamaktadır (Rose ve Frieze, 1989; akt. Krahé, 2000). Toplumda varolan bu cinsel senaryolar aracılığıyla erkeğe, ilişkiyi başlatıcı aktif bir rol verilirken kadına ise ilişki teklifine cevap veren daha pasif bir rol verilmektedir (Bolak, 2000). Bireyler de, diğerlerinin davranışlarını değerlendirirken bu cinsel senaryolardan faydalanmakta; tecavüz olayına, kadına ve erkeğe tepkilerini bu senaryolardan hareketle şekillendirmektedirler.

Yapılan araştırmalar insanların tecavüze ilişkin tutumları üzerinde kadının özellikleri (örn., medeni durum, giyim, saygınlık), erkeğin özellikleri (örn., sosyal statü,

çekicilik), kadın ile erkek arasındaki ilişkinin niteliği (örn., yabancı, tanıdık, sevgili, eş), gözlemcilerle ilişkin özellikler (örn., demografik karakteristikler, bilişsel ilişkiler, duygusal ve kişilik özellikleri) gibi birçok faktörün etkili olduğunu ileri sürmektedir (Anderson, Cooper ve Okamura, 1997; Lambert ve Raichle, 2000). Örneğin, gece geç vaktte dışarıda kışkırtıcı biçimde giyinmiş bir halde rastgele davranarak, yalnız başına içki içerek ve şüphelinin evine ya da arabasına giderek geleneksel cinsiyet rollerine uygun olmayan davranışlar sergileyen bir kadının yaşadığı tecavüz olayını hak ettiği düşünülmektedir (Abrams, Viki, Masser ve Bohner, 2003; Lonsway ve Fitzgerald, 1994; Sinclair ve Bourne, 1998; Vandiver ve Dupalo, 2012). Bir başka örnekle açıklayacak olursak erkek (Hayes, Lorenz ve Bell, 2013; Kleinke ve Meyer, 1990; Jones ve Aranson, 1973; Yalçın, 2006), daha yaşlı (Anderson, Cooper ve Okamura, 1997; Burt, 1980), daha düşük eğitim seviyesinde (Serin, 2001; Solmuş, 1997) ve daha düşük sosyoekonomik düzeyde (Burt, 1980) yer alan katılımcılar tecavüz mitlerini daha fazla kabul etmekte ve tecavüz kurbanı kadına daha fazla sorumluluk atfetmektedirler.

Tecavüz olayına ilişkin değerlendirmelerde etkili olan bir diğer değişken, toplumun her kesiminde tecavüz eylemi, kurban ve fail hakkında yaygın olarak kabul gören basmakalıp inançlardır. Bu yanlış inanışlar; erkeklerin kadınlara karşı cinsel şiddetini meşrulaştırmakta, kadınları toplum hiyerarşisinde dezavantajlı bir konuma yerleştirmekte ve “*tecavüz mitleri*” (rape myths) olarak adlandırılmaktadır. Tecavüz hakkındaki en genel mit; tecavüzün yabancı, anormal erkekler tarafından edepsiz, hafif giyimli, genç ve güzel kadınlara yönelik olarak karanlık bölgelerde meydana gelen bir eylem olduğunu ifade etmektedir. Bunun yanı sıra “Kadınlar cinsel şiddeti tahrik eder.”, “Hiçbir kadına rızası dışında tecavüz edilemez.”, “Saldırgan bir yabancıdır.” gibi pek çok tecavüz miti söz konusudur (Bohner, Weisbord, Raymond, Barzvi ve Schwarz, 1993; Brownmiller, 1984; Godenzi, 1992; Payne, Lonsway ve Fitzgerald, 1999; Scully, 1994).

Tecavüz hakkındaki genel inançların çok çeşitli işlevleri bulunmakla birlikte, bu konuda yapılan çalışmalarda tecavüz mitlerinin temel olarak kurbanı suçlamaya, faili temize çıkarmaya, erkeklerin kadınlara karşı cinsel şiddetini inkâr etmeye, önemsizleştirmeye ve meşrulaştırmaya; yani “toplumda kadınların yerini gösterme”ye hizmet ettiklerinden söz edilmektedir (Bohner, Siebler ve Schmelcher, 2006). Böylelikle bir anlamda erkeklerin cinsel etkileşimlerde güç kullanmak istediklerinde değerlerini incitmeye karşı olan sosyal yasaklardan sapmalarına izin veren tecavüz mitleri, “psikolojik etkisizleştiriciler” olarak işlev görmek ve bireysel düzeyde cinsel saldırganlığı kolaylaştırmaktadır (Burt, 1980).

Tecavüz hakkındaki inançlar birinin benlik değeri-

lendirmesini doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyebilmektedir. Tecavüz mitleri kadınların sorumluluğuna işaret etmenin yanı sıra, dolaylı olarak kesin kurallara uydukları takdirde (örn., toplumda terbiyeli giyinme) tecavüze uğramaktan kaçınabileceklerini öne sürmektedir. Tecavüz mitlerini onaylamayan bir kadın tecavüzün kendisi de dâhil bütün kadınlar için gerçekçi bir tehdit olduğunu anlamakta ve kendi kontrolünün çok da fazla olmadığını görmektedir. Dolayısıyla “sadece belirli kadınların tecavüze uğrayacağı” miti bütün kadınların kişisel savunmasızlığını inkâr ve örtbas ederek benlik koruma işlevini sağlamakta; kadınların tecavüz tehdidinden kurtulmak için “kontrol yanılması” benimsemesine izin vermekte ve böylelikle de kadınları olumsuz duygulardan korumaktadır (Abrams, Viki, Masser ve Bohner, 2003; Bohner, Weisbord, Raymond, Barzvi ve Schwarz, 1993). Tecavüz mitleri, aynı zamanda gelen bilgileri basitleştirerek bilişsel ekonomiyi sürdürme; aşağı doğru karşılaştırma ve diğerlerini küçümseme aracılığıyla benlik saygısını koruma; insanlara yardım ederek sosyal ve kültürel gruplarla “uyum sağlama ve özdeşleşme” motivasyonlarını içermektedir (Snyder ve Miene, 1994; akt. Payne, Lonsway ve Fitzgerald, 1999).

Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Kuramı

İnsanların tecavüz olayına, mağdura ve saldırganca yönelik atflarında toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bakış açıları ve cinsiyetçi tutumları önemli bir rol oynamaktadır. Toplumsal cinsiyet ve cinsiyetçilik konusunda yapılan çalışmalarda cinsiyetçilik önceleri kadınlara yönelik olumsuz tutum ve davranışlar üzerinden tanımlanırken; Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Kuramı (Glick ve Fiske, 1996; 1997) ile birlikte kadınlara yönelik düşmanca tutumların yanı sıra öznel olarak olumlu, korumacı tutumların bir bileşimi olarak ele alınmaya başlanmıştır. Bu kuram diğer sosyal gruplar arasındaki ilişkilerden farklı olarak kadın ve erkeğin üreme ve cinsellik bakımından birbirine bağlı olduğunu, dolayısıyla kadınlara yönelik cinsiyetçiliğin hem olumsuz hem de göreceli olarak olumlu algılanabilen tutumları içeren çelişik bir önyargıyı temsil edeceğini ileri sürmektedir. Şöyle ki bir taraftan erkekler çeşitli görevlerde yetkin olmadığını düşündüğü kadınları kendisinden daha aşağı bir konumda görmekte; diğer taraftan ise eş, anne ve romantik arkadaşlar olarak kadınlarla ilişki kurmakta, böylelikle psikolojik yakınlık ihtiyaçlarını gidermektedirler. Bu tür bir ihtiyaç kadınların ikili ilişkilerden önemli bir diyalog gücü (*dyadic power*) elde etmesini sağlamakta, ancak erkeklerin sosyal, politik, ekonomik kontrolleri nedeniyle daha fazla yapısal gücü ellerinde bulundurmasından ötürü toplum içerisinde kadınlar aşağı, erkekler ise üstün konumda yer almaya devam etmektedirler (Sakallı-Uğurlu, 2003a).

Çelişik duygulu cinsiyetçiliğin (*ambivalent se-*

xism) bir boyutu olan *düşmanca cinsiyetçilik (hostile sexism)* kadınlarla ilgili genelleştirilmiş olumsuz tutumlar olarak tanımlanmakta (Sakallı-Uğurlu, 2003a); erkeğin gücünü, geleneksel cinsiyet rollerini ve kadının aşağı görülerek cinsel obje olarak istismar edilmesini meşrulaştırmaktadır (Glick ve Fiske, 1997). Bununla birlikte *korumacı cinsiyetçilik (benevolent sexism)* ise geleneksel normlara uyan kadınların korunması, yüceltilmesi ve sevilmesi şeklindeki olumlu tutumları içermektedir. Erkeğin kadına olan bağımlılığına, kadını erkek arasındaki ilişkinin romantik görünümüne vurgu yapan korumacı cinsiyetçilik, aynı zamanda erkek kadar yetkin olmaması nedeniyle kadını daha düşük bir konumda yer aldığını sevecen ve nazik bir biçimde meşrulaştırmaya çalışmaktadır (Glick ve Fiske, 1996; 1997).

Hem korumacı hem düşmanca cinsiyetçilik aracılığıyla erkek egemen sistemde kadınlara yönelik olarak uygulanan ayrımcılık meşrulaştırılmaktadır. Bu meşrulaştırma sürecinde düşmanca cinsiyetçi inançlar kadınları ekonomik, yasal ve politik kurumlar üzerinde güç kullanmak için yetersiz olarak karakterize ederken, korumacı cinsiyetçilik kadınları ev içi rollere hapsedmek için uygun bir açıklama sağlamaktadır. Dolayısıyla korumacı cinsiyetçiliğin, bir anlamda, düşmanca cinsiyetçiliği telafi ettiği ya da meşrulaştırdığı ileri sürülebilir (Glick ve Fiske, 1996).

Erkek egemen sistemin sürdürülmesinde kadınlara yönelik tutumların yanı sıra önemli bir rol oynayan erkeklere ilişkin tutumların ve rollerin nasıl algılandığının da incelenmesi gerekmektedir. Bu amaçla *Erkeklerle Yönelik Çelişik Duygular Ölçeği'ni (Ambivalence Toward Men Inventory)* geliştiren Glick ve Fiske (1999), tıpkı erkeklerin kadınlara ilişkin tutumlarında gözlemlenen çelişikliğe benzer şekilde kadınların da *erkeklerle ilişkin çelişik tutumlara* sahip olabileceğini ileri sürmektedirler. Şöyle ki kadınlar erkekleri kendilerine göre daha üstün olarak algılayıp bu üstünlüğe içerlemekle birlikte romantik ilişki, evlilik, aile bağları gibi yakın ilişkilerde erkeklere bağımlı oldukları için de erkeklere ilişkin çelişik tutumlar sergileyeceklerdir.

Erkeklerle ilişkin çelişik tutumlar, kadınlara yönelik çelişik tutumlar gibi düşmanca ve korumacı boyutları içermektedir. *Erkeklerle ilişkin düşmanca tutumlar (EDT-hostility toward men)*, bir yandan erkeklerin her zaman güç ile ilişkili avantajlara sahip olacağı algısını, kadınların erkeğin sahip olduğu bu güce ve gücün kötüye kullanılmasına gücenmelerini diğer yandan da erkeğin kadınlara ilişkin rollerde (örn., ev işlerinde) yeteneğinin olmadığını ifade etmektedir (Glick, Lamerias, Fiske ve ark., 2004). *Erkeklerle ilişkin korumacı tutumlar (EKT-benevolence toward men)* ise, varolan sosyal sistemi haklı çıkarma çabası olarak değerlendirilebilecek geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini ve güç ilişkilerini olumlu açıdan ele almakta; erkeklerin zayıf cinsiyet

olduğu ve onlara yardım edilmesi gerektiği düşüncesiyle anaç kadınların tüm ev işleri ve benzeri konularında erkekleri korumaya, böylelikle kendi konumlarını meşrulaştırmaya çalıştıklarını vurgulamaktadır (Glick ve Fiske, 1999; Glick ve ark., 2004; Sakallı-Uğurlu, 2008).

Yapılan araştırmalar cinsiyetçiliğe farklı bir bakış açısı getiren çelişik duygulu cinsiyetçiliğin kadınlara (Glick, Fiske, Mladinic ve ark., 2000; Viki ve Abrams, 2003), evlilik öncesi cinsel ilişkide bulunmuş kızlara (Sakallı-Uğurlu ve Glick, 2003), kadın yöneticilere (Sakallı-Uğurlu ve Beydoğan, 2002), ev geçindiren kadınlara ve ev hanımlarına (Eastwick, Eagly, Glick ve ark., 2006), aile içi şiddete (Glick, Sakallı-Uğurlu, Ferreira ve De Souza, 2002; Sakallı, 2001), tecavüze (Çoklar, 2007; Salman, 2007; Turgut, 2007) ve tecavüz kurbanlarına (Abrams, Viki, Masser ve Bohner 2003; Pedersen ve Strömwall, 2013; Yalçın, 2006) yönelik tutumlarla ilişkili olduğunu göstermiştir.

Bireylerin sahip oldukları cinsiyetçi tutumların, tecavüze yönelik algı ve tutumlarını nasıl şekillendirdiğini incelemek amacıyla pek çok çalışma yapılmıştır (Begany ve Milburn, 2002; Durán, Moya, Megias ve Viki, 2010; Sakallı-Uğurlu, Yalçın ve Glick, 2007; Yamawaki, Darby ve Queiroz, 2007). Bu çalışmalarda hem korumacı cinsiyetçiliğin hem düşmanca cinsiyetçiliğin tecavüze ilişkin yanlış inançlarla ilişkili olduğu bulunmuştur. Örneğin, Masser, Lee ve McKimmie (2010) Avustralya'da 120 üniversite öğrencisi ile yaptıkları çalışmada katılımcılara, mağdurun davranışlarını toplumsal cinsiyet stereotiplerine uygun (çocuklarını bakıcıya bırakan dul anne) ya da aykırı (çocuklarını evde uyurken yalnız başlarına bırakan dul anne) olacak biçimde değiştirdiği tanıdık tecavüzü senaryosu sunmuşlardır. Elde edilen bulgular yüksek düzeyde korumacı cinsiyetçi tutumlara sahip olan bireylerin kalıpyargısal inançlarına aykırı bir şekilde davranan mağdura, cinsiyet stereotiplerine uygun davranan mağdura kıyasla, daha fazla sorumluluk atfettiklerini göstermiştir.

Sosyal Üstünlük Kuramı

Bireylerin tecavüz olayına ilişkin algılarının ve tepkilerinin çözümlenmesine yardımcı olabilecek diğer önemli bir kuram, toplum içerisinde var olan geleneksel güç eşitsizliklerinin nasıl meşrulaştırıldığını inceleyen Sosyal Üstünlük Kuramı'dır (*Social Dominance Theory-SDT*).

Sosyal Üstünlük Kuramı, bütün insan topluluklarının en azından bir grubun daha fazla sosyal statü ve güce sahip olduğu ve en azından bir dezavantajlı grubun ise düşük statülü işler, sosyal kısıtlamalar gibi olumsuz durumlara tahammül etmek zorunda kaldığı grup-temelli sosyal hiyerarşiler biçiminde organize olmaya eğilimli olduğunu ileri sürmektedir (Sidanius, Pratto ve Bobo, 1996). Derecesi ve önemine göre çeşitlilikler gösterme-

sine karşın, bütün toplumlarda ve her zaman var olması bakımından grup-temelli hiyerarşik organizasyonun evrensel olduğu ileri sürülebilir. Bu tür bir organizasyonda avantajlı sosyal grubun üyeleri *olumlu sosyal değere*, iyi evler, kaliteli eğitim, politik güç, refah gibi materyal ve sembolik kaynaklara sahip olurken; dezavantajlı sosyal grubun üyelerine hapis cezaları, hastalıklar, damgalanma gibi *olumsuz sosyal değer* kalmaktadır (Sidanius ve Pratto, 1999; Pratto, Liu, Levin ve arkadaşları, 2000).

Grup-temelli sosyal hiyerarşiler üç farklı biçimde karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan ilki yetişkinlerin çocuklar üzerinde güç ve kontrolüne vurgu yapan *yaş sistemi (age system)*; ikincisi kadınların cinsel, ekonomik, politik ve sosyal haklarının erkekler tarafından kontrol edildiği *toplumsal cinsiyet sistemi (gender system)*, ve sonuncusu ise din, etnik köken, sosyal sınıf gibi keyfi temeller üzerinde oluşturulan grupların olumlu ve olumsuz sosyal değere farklı erişimlerinin olduğu *keyfi-kurgulu sistemdir (arbitrary system)*.

Sosyal Üstünlük Kuramına göre toplumlar, bir grubun diğerleri üzerindeki üstünlüğünü destekleyen ideolojilerde bir konsensüs (söz birliği) oluşturarak biçimlenmekte ve böylelikle gruplar arası çatışmaları azaltmaktadırlar. Bu süreçte bireylerin kararları, davranışları, yeni sosyal pratiklerin oluşumu ve kurumların işleyişi *meşrulaştırma mitleri (legitimizing myths)* tarafından şekillendirilmektedir. Gayriihtiyarî bir biçimde benimsenen değerler, tutumlar, inançlar, stereotipler ve kültürel ideolojiler olarak tanımlanan meşrulaştırma mitleri, toplum içerisinde bireylerin ve sosyal kurumların olumlu ya da olumsuz sosyal değeri nasıl bölüştüreceklarını göstermektedir (Pratto, Sidanius, Stallworth ve Malle, 1994; Pratto, Sidanius ve Levin, 2006). Böylelikle insanlar meşrulaştırma mitleri aracılığıyla kendi eylemlerine yön verebilmekte, davranışlarını meşrulaştırabilmekte ve diğerlerinin meşrulaştırılabilir davranışlarının neler olduğuna dair kestirimlerde bulunabilmektedir (Sidanius ve Pratto, 1999).

Sosyal Üstünlük Kuramı'nın önemli parçalarından biri, grup-temelli sosyal hiyerarşiye ve eşitsizliğe doğru olan genelleştirilmiş bir eğilimi ifade eden *sosyal üstünlük yönelimidir (social dominance orientation-SDO)*. Daha açık bir şekilde sosyal üstünlük yönelimi "iç-grubun üstünlüğünü ya da aştığını ifade edip etmemesine bakmaksızın 'üstün' gruplar tarafından 'aşağı' grupların hakimiyet altına alınmasına ve grup-temelli hiyerarşiye ilişkin genel bir eğilim" olarak tanımlanmaktadır (Sidanius ve Pratto, 1999). Sosyal üstünlük yönelimleri yüksek olan bireyler genellikle grup hiyerarşisini meşrulaştırır cinsiyetçilik (Bates ve Heaven, 2001; Sibley, Wilson ve Duckitt, 2007), muhafazakârlık (Pratto, Sidanius, Stallworth ve Malle, 1994; Van Hiel ve Mervielde, 2002), eşcinsel karşıtlığı (Whitley ve Egisdóttir, 2000) gibi ideolojileri desteklemekte, bazı

grupların diğerlerinden daha değerli olduğuna ve grupların sosyal hiyerarşideki pozisyonlarını hak ettiklerine inanmaktadırlar (Pratto ve ark., 2000; Sidanius ve Pratto, 1999). Sosyal üstünlük yönelimleri düşük olan insanlar ise pozitif ayrımcılık (Sidanius, Pratto ve Bobo, 1994), savaşı daha az destekleme (McFarland, 2005), diğerleri için endişelenme gibi grup eşitliğini arttırıcı ideoloji ve sosyal politikaları daha çok desteklemektedirler (Pratto, Sidanius, Stallworth ve Malle, 1994). Bireylerin toplum içerisindeki hiyerarşi ve grup üstünlüklerini sürdürme arzuları, bir tecavüz olayı karşısında mağduru suçlayıcı ve saldırganın suçunu bağışlayıcı şekilde davranmaları ile de ilişkilidir (Lambert ve Raichle, 2000; Pratto, Sidanius, Stallworth ve Malle, 1994; Russell ve Trigg, 2004; Van Hiel ve Mervielde, 2002). İnsanların tecavüz kurbanını suçlama eğilimlerinin altında yatan çeşitli nedenleri inceleyen Lambert ve Raichle (2000), 139 üniversite öğrencisinden bir okul partisinde tanışan Donna ve Bill arasında gerçekleşen tecavüz olayını anlatan senaryoya ilişkin görüşlerini belirtmelerini istemişlerdir. Araştırma sonucunda hem kadın hem erkek katılımcıların tecavüz senaryosuna mağduru daha fazla suçlama ve saldırganı daha az sorumluluk atfetme şeklinde tepki vermelerinin daha çok toplumdaki geleneksel güç yapılarını koruma motivasyonları ile ilişkili olduğu ortaya konulmuştur.

Sosyal gruplar arasındaki eşitsizlik tercihinin bir yansıması olan sosyal üstünlük yöneliminin cinsiyetçi ideolojiler, toplumsal cinsiyet rolleri stereotiplerini onaylama ve cinsel tacize tolerans gösterme ile ilişkisinden hareketle araştırmamızda bireylerin hem kadınlara hem erkeklere yönelik cinsiyetçi tutumlarının ve sosyal üstünlük yönelimlerinin cinsel saldırganlığa ilişkin tutumlarına etkileri incelenmiştir. Cinsel saldırganlığa ilişkin tutumları onaylama sürecinde cinsiyetçi tutumların grup-temelli sosyal hiyerarşiyi meşrulaştırma miti olarak işlev göreceği öngörülmüştür.

Yöntem

Örneklem

Çalışmanın örneklemini İzmir'in farklı semtlerinde yaşayan 153'ü kadın, 149'u erkek toplam 302 katılımcı oluşturmaktadır. Örneklemin yaş ortalaması 36.29'dur (ranj = 18-68, $S = 9.81$). Örneklemin %8.3'ü ilkökul, %8.3'ü ortaokul, %31.8'i lise, %43'ü üniversite ve %8.6'sı yüksek lisans/doktora mezunudur. Aylık gelir düzeyi bakımından ise örneklemin %9.3'ü 900 TL'den az, %25.2'si 901-1500 TL, %23.8'i 1501-2500 TL, %20.2'si 2501-3500 TL, %13.9'u 3501-5000 TL, %7.6'sı ise 5001 TL ve üzerinde geliri olduğunu ifade etmektedir.

Veri Toplama Araçları

Katılımcılara Cinsel Saldırganlığa İlişkin Modern Mitleri Kabul Ölçeği, Sosyal Üstünlük Yönelimi Ölçeği,

Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği, Erkekler Yönelik Çelişik Duygular Ölçeği ve sosyo-demografik bilgi formu uygulanmıştır.

Cinsel Saldırangılığa İlişkin Modern Mitleri Kabul Ölçeği (CSMMK). Gerger ve arkadaşları (2007) tarafından geliştirilen 30 maddelik ölçek, bireylerin cinsel saldırangılığa ilişkin tutumlarını ölçmektedir. Tek boyutlu ve 7'li likert tipine sahip olan (1 = Kesinlikle katılmıyorum; 7 = Tamamen katılıyorum) ölçekten alınan yüksek puanlar cinsel saldırangılığa ilişkin mitlerin daha fazla onaylanması anlamına gelmektedir. Ölçekte yer alan bazı maddeler şöyledir: “Bir erkek bir kadına tecavüz ettiğinde suçlu çoğunlukla alkoldür.”, “Bekâr bir kadının bekâr bir erkeği evine davet etmesi, kadının seks yapmaya karşı olmadığını gösterir.”, “Bir erkeğin kadın partnerini seks yapmaya zorlaması, tecavüz olarak isimlendirilemez.” Araştırmada kullanılmadan önce yapılan geçerlik ve güvenilirlik çalışmasının bulguları Cinsel Saldırangılığa İlişkin Modern Mitlerin Kabul Ölçeği ile Illinois Tecavüz Mitleri Kabul Ölçeği'nin toplam puanları arasında .81 düzeyinde bir korelasyon olduğunu ($p < .01$); Cinsel Saldırangılığa İlişkin Modern Mitlerin Kabul Ölçeği ile Illinois Tecavüz Mitleri Kabul Ölçeği'nin alt ölçekleri arasındaki korelasyonların ise .59 ile .71 arasında değişmekte olduğunu göstermiştir ($p < .01$). Ayrıca ölçeğin güvenilirlik katsayısının .91 olduğu ve ölçekteki maddelerin madde toplam puan korelasyonlarının .17 ile .70 arasında değişiklik gösterdiği saptanmıştır.

Sosyal Üstünlük Yönelimi Ölçeği (SÜY). Onaltı maddelik bu ölçek toplumdaki gruplar arası hiyerarşiye ve eşitsizliğe yönelik genel tutumları ölçmek amacıyla Pratto, Sidanius, Stallworth ve Malle (1994) tarafından geliştirilmiştir. Yedi dereceli likert tipi olan ölçeğin (1 = Kesinlikle katılmıyorum; 7 = Tamamen katılıyorum) bazı maddeleri şöyledir: “Bazı grupların yukarıda, diğer bazıların da aşağıda olması belki de iyi bir şeydir”, “Bütün gruplara hayatta eşit şans verilmelidir”. Ülke-mizde Bayram (2008) tarafından yapılan bir çalışmada kullanılan Sosyal Üstünlük Yönelimi Ölçeği'nin 16 maddelik formunun güvenilirlik katsayısının .88 olduğu saptanmıştır.

Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği (ÇDCÖ). Toplumsal ve ekonomik değişimlerle birlikte daha üstü kapalı bir halde ifade edilen kadınlara yönelik cinsiyetçi tutumları ölçmek amacıyla Glick ve Fiske (1996) tarafından geliştirilen 22 maddelik bir ölçektir. Ölçekte yer alan maddelerden bazıları şöyledir: “Kadınlar erkekler üzerinde kontrolü sağlayarak güç kazanma hevesindedirler”, “Ne kadar başarılı olursa olsun bir kadının sevgisine sahip olmadıkça bir erkek gerçek anlamda bütün bir insan olamaz”. Korumacı (KC) ve düşmanca cinsiyetçilik (DC) olmak üzere iki alt boyuttan oluşan ölçeğin güvenilirlik-geçerlik çalışması ülkemizde Sakallı-Uğurlu (2002) tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada ölçeğin iç

tutarlılık güvenilirlik katsayısının .85, düşmanca cinsiyetçilik alt ölçeğinin .87 ve korumacı cinsiyetçilik alt ölçeğinin .78, test tekrar test güvenilirlik katsayısının ise .87 olduğu, Cinsiyet Rollerine İlişkin Kalıpyargılar Ölçeği (Burt, 1980) ile arasındaki korelasyonun .60 olduğu ve orijinal faktör yapısının tekrarlandığı gözlenmiştir.

Erkekler Yönelik Çelişik Duygular Ölçeği (EÇDÖ). Glick ve Fiske (1999) tarafından erkekler için tutumları ölçmek amacıyla geliştirilmiş iki boyutlu (erkeğe ilişkin düşmanca tutumlar - EDT, erkeğe ilişkin korumacı tutumlar - EKT) ve 19 maddeden oluşan bir ölçektir. Bazı maddeleri şöyledir: “Çiftilerden ikisi de çalışıyor olsa bile, kadınevde erkeğine bakma konusunda daha fazla sorumluluk üstlenmelidir”, “Erkekler toplumda kadınlardan daha fazla kontrole sahip olmak için her zaman çabalarlar”. 2008 yılında Sakallı tarafından yapılan geçerlik-güvenirlik çalışmasında Erkekler Yönelik Çelişik Duygular Ölçeği'nin iç tutarlılık güvenilirlik katsayısının .82, erkeğe ilişkin düşmanca tutumlar alt ölçeğinin .82 ve erkeğe ilişkin korumacı tutumlar alt ölçeğinin .83, test tekrar test güvenilirliğinin ise .80 değerinde olduğu saptanmıştır. Ölçüt bağıntılı geçerlik bakımından Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği (Sakallı-Uğurlu, 2002) ile arasındaki ilişki incelendiğinde EÇDÖ ile ÇDCÖ arasında .75, EDT ile DC arasında .62; EDT ile KC arasında .63; EDT ile DC arasında .09 ve EDT ile KC arasında .46 değerinde korelasyon olduğu bulunmuştur.

Orijinallerinde 6 dereceli Likert tipine (1 = Tamamen karşıyım; 6 = Tamamen katılıyorum) sahip olan Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği ve Erkekler Yönelik Çelişik Duygular Ölçeği, kullanılan diğer ölçeklerle bir bütünlük oluşturması ve katılımcılar bakımından uygulama karmaşıklığına yol açmaması amacıyla bu araştırmada 7 dereceli olarak sunulmuştur.

Sosyo-Demografik Bilgi Formu. Katılımcıların cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim düzeyi, aylık gelir, yaşanılan ilçe, hayatın büyük bölümünün geçirildiği yer, meslek gibi sosyo-demografik özelliklerine ilişkin bilgileri edinmeye yönelik soruları içermektedir.

İşlem

İzmir'in farklı semtlerinde ikamet eden kişilere kadın-erkek ilişkileri üzerine yürütülen bir çalışmaya katılıp katılmak istemedikleri sorulmuştur. Araştırmaya katılmayı kabul edenlere kapalı bir zarf içerisinde çeşitli sosyo-demografik bilgileri ölçen soruların ve çeşitli tutum ölçeklerinin yer aldığı bir soru formu sunulmuştur.

Bulgular

Ölçeklerin Psikometrik Özellikleri

Araştırmada kullanılan ölçeklerin güvenilirliklerini tespit etmek amacıyla Cronbach alfa iç tutarlılık katsayı-

ları hesaplanmış ve ölçeklerin iç tutarlılık katsayılarının .79 ile .88 arasında değişim gösterdiği bulunmuştur (bkz. Tablo 1). Ölçekler arasındaki ilişkiler Pearson korelasyon analizi ile incelendiğinde ise bütün ölçeklerin birbiriyle pozitif yönde korele olduğu görülmüştür (bkz. Tablo 2). Araştırmada kullanılan ölçeklerin ortalama puanları ve standart sapma değerleri Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 1. Araştırmada Kullanılan Ölçeklerin Cronbach Alfa İç Tutarlılık Katsayıları

	Cronbach Alfa Değerleri
CSMMK	.89
SÜY	.80
ÇDCÖ	.85
KC	.80
DC	.84
EÇDÖ	.83
EKT	.79
EDT	.82

Not. CSMMK = Cinsel Saldırganlığa İlişkin Mitlerin Kabulü Ölçeği, SÜY = Sosyal Üstünlük Yönelimi Ölçeği, ÇDCÖ = Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği, KC = Korumacı Cinsiyetçilik Alt Ölçeği, DC = Düşmanca Cinsiyetçilik Alt Ölçeği, EÇDÖ = Erkeklerle İlişkin Çelişik Duygular Ölçeği, EKT = Erkeklerle İlişkin Korumacı Tutumlar Alt Ölçeği, EDT = Erkeklerle İlişkin Düşmanca Tutumlar Alt Ölçeği.

Sosyal Üstünlük Yönelimi ile Tecavüz Mitlerini Kabul Arasındaki İlişkide Sosyal Psikolojik Değişkenlerin Aracı Rolü

Birbiriyle ilişkisi olan yapılar arasındaki ilişki örüntüsünü daha ayrıntılı bir biçimde ortaya çıkarmak amacıyla bir regresyon modeli kurulmuştur. Diğer bir deyişle, sosyal üstünlük yönelimi ile cinsel saldırganlık mitlerinin kabulü arasındaki ilişkide kadınlara yönelik düşmanca cinsiyetçilik, kadınlara yönelik korumacı cinsiyetçilik, erkeklere yönelik düşmanca tutumlar ve erkeklere yönelik korumacı tutumların herhangi bir aracı rolünün olup olmadığı, Baron ve Kenny'nin (1986) önerdiği üç adımdan oluşan bir dizi doğrusal regresyon analizi ile incelenmiştir. Analizler kadın ve erkek örneklem grupları için ayrı ayrı yapılmıştır.

Birinci adımda bağımsız değişken olan "sosyal üstünlük yönelimi" puanlarının bağımlı değişken olan "cinsel saldırganlık mitlerini kabul düzeyi" üzerindeki etkisini görmek üzere, basit doğrusal regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. İkinci adımda bağımsız değişken olan "sosyal üstünlük yönelimi" değişkeninin, aracı değişkenler olan "kadınlara yönelik korumacı cinsiyetçilik", "kadınlara yönelik düşmanca cinsiyetçilik", "erkeklerle yönelik korumacı tutumlar" ve "erkeklerle yönelik düşmanca tutumlar" değişkenleri üzerindeki etkisini görmek üzere her bir aracı değişken için ayrı ayrı ikinci bir basit doğrusal regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Eğer her iki ilişki de anlamlı bulunduyorsa üçüncü adımda bağımsız değişken olan "sosyal üstünlük yönelimi" ve aracı değişkenlerin bağımlı değişken olan "cinsel saldırganlık mitlerini kabul düzeyi" üzerindeki etkisini görmek üzere çoklu doğrusal regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Baron ve Kenny'nin (1986) önerdiği üç adımdan oluşan doğrusal regresyon analizleri her bir aracı değişken için ayrı ayrı gerçekleştirilmiştir. Önerilen aracı model, Şekil 1'de görülebilir.

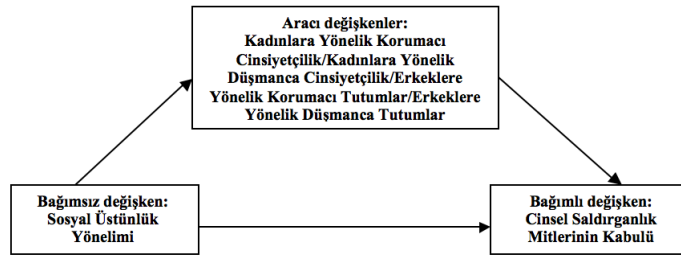
Tablo 2. Araştırmada Kullanılan Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar

Ölçekler	1	2	3	4	5	6
1. Cinsel Saldırganlığa İlişkin Modern Mitlerin Kabulü Ölçeği	-	.62**	.51**	.18**	.64**	.37**
2. Kadınlara Yönelik Düşmanca Cinsiyetçilik Ölçeği		-	.39**	.15**	.57**	.31**
3. Kadınlara Yönelik Korumacı Cinsiyetçilik Ölçeği			-	.37**	.67**	.24**
4. Erkeklerle Yönelik Düşmanca Tutumlar Ölçeği				-	.30**	.12**
5. Erkeklerle Yönelik Korumacı Tutumlar Ölçeği					-	.31**
6. Sosyal Üstünlük Yönelimi Ölçeği						-

** $p < .001$

Tablo 3. Araştırmada Kullanılan Ölçeklerin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Ölçekler	Kadın n = 153		Erkek n = 149		Toplam n = 302	
	Ort.	S	Ort.	S	Ort.	S
1. Cinsel Saldırganlığa İlişkin Mitlerin Kabulü Ölçeği	98.94	25.80	113.05	23.48	105.92	25.63
2. Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği	95.40	20.97	101.07	18.02	98.19	19.74
3. Korumacı Cinsiyetçilik Alt Ölçeği	50.09	12.58	49.98	10.87	50.03	11.74
4. Düşmanca Cinsiyetçilik Alt Ölçeği	45.17	11.66	51.11	11.53	48.10	11.96
5. Erkeklerle İlişkin Çelişik Duygular Ölçeği	86.33	16.92	82.11	16.31	84.25	16.73
6. Erkeğe İlişkin Korumacı Tutumlar Alt Ölçeği	35.56	10.30	40.52	9.29	38.01	10.11
7. Erkeğe İlişkin Düşmanca Tutumlar Alt Ölçeği	50.77	9.79	41.59	9.52	46.24	10.68
8. Sosyal Üstünlük Yönelimi Ölçeği	47.67	13.80	51.45	14.74	49.53	14.37

Şekil 1. Sosyal Üstünlük Yönelimi ile Cinsel Saldırganlık Mitlerinin Kabul Düzeyi Arasındaki İlişkide Kadınlara Yönelik Korumacı-Düşmanca Cinsiyetçilik ve Erkeklerle Yönelik Korumacı-Düşmanca Tutumların Aracı Rolü İçin Önerilen Model

Gerçekleştirilen doğrusal regresyon analizi sonuçları;

- Kadın katılımcılar için hem kadınlara yönelik korumacı cinsiyetçiliğin ($z = 2.48, p = .01$), hem düşmanca cinsiyetçiliğin ($z = 3.27, p = .001$) sosyal üstünlük yönelimi ile cinsel saldırganlık mitlerinin kabulü sürecinde kısmi aracı bir rol oynadığını,

- Benzer şekilde erkek katılımcılar için de hem kadınlara yönelik korumacı cinsiyetçiliğin ($z = 3.17, p = .002$), hem düşmanca cinsiyetçiliğin ($z = 3.63, p = .0003$) sosyal üstünlük yönelimi ile cinsel saldırganlık mitlerinin kabulü sürecinde kısmi aracı bir rol oynadığını,

- Bununla birlikte kadın katılımcılar için sosyal üstünlük yöneliminin, erkeklerle yönelik korumacı tutumları yordamada anlamlı bir değişken olmamasından ötürü ($\beta = .15, t = 1.84, p = .067$) sosyal üstünlük yönelimi ile cinsel saldırganlık mitlerinin kabul düzeyi arasında aracı bir rol üstlenmediğini,

- Kadın katılımcılar için sosyal üstünlük yöneliminin, erkeklerle yönelik düşmanca tutumları yordamada anlamlı bir değişken olmamasından ötürü ($\beta = .15, t = 1.86, p = .065$) sosyal üstünlük yönelimi ile cinsel saldırganlık mitlerinin kabul düzeyi arasında aracı bir rol üstlenmediğini,

- Erkek katılımcılar için ise; erkeklerle yönelik hem korumacı tutumlar ($z = 4.99, p < .001$), hem düşmanca tutumlar ($z = 2.53, p = .012$) sosyal üstünlük yönelimi ile cinsel saldırganlık mitlerinin kabulü sürecinde kısmi aracı bir rol oynadığını göstermiştir.

Cinsel Saldırganlığa İlişkin Mitlerin Kabulü Ölçeği'nin Sosyo-Demografik Özelliklerle İlişkileri

Araştırmanın amaçları doğrultusunda cinsel saldırganlığa ilişkin tutumların çeşitli sosyo-demografik özelliklere göre değişip değişmediğini incelemek üzere gerçekleştirilen “bağılantısız örneklem için t-testi analizi” ve “tek yönlü varyans analizi” sonuçlarına göre;

Tablo 4. Cinsel Saldırangılığa İlişkin Modern Mitlerin Kabulü Ölçeği'nin Sosyo-Demografik Değişkenlere Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

		Ort.	S
Cinsiyet	Kadın	98.95	25.80
	Erkek	113.05	23.48
Eğitim Düzeyi	Düşük eğitim seviyesi (Lise mezunu ve altı)	114.27	21.71
	Yüksek eğitim seviyesi (Üniversite mezunu ve üstü)	98.07	26.60
Gelir Düzeyi	Düşük gelir düzeyi (1500 TL'den az)	114.93	22.59
	Orta gelir düzeyi (1501-2500 TL arası)	102.60	26.30
	Yüksek gelir düzeyi (2501 TL ve üzeri)	100.34	25.76

• Erkeklerin ($Ort. = 113.05, S = 23.48$), kadınlara ($Ort. = 98.95, S = 25.80$) kıyasla ($t_{299} = -4.958, p < .001$),

• Düşük gelir düzeyine sahip katılımcıların ($Ort. = 114.93, S = 22.59$), orta ($Ort. = 102.60, S = 26.30$) ve yüksek ($Ort. = 100.34, S = 25.76$) gelir düzeyine sahip katılımcılara kıyasla ($F_{2,300} = 10.634, p < .001$),

• Düşük eğitim seviyesindeki bireylerin ($Ort. = 114.27, S = 21.71$), yüksek eğitim seviyesindeki bireylere ($Ort. = 98.07, S = 26.60$) kıyasla ($t_{293,13} = 5.803, p < .001$) cinsel saldırangılık mitlerini daha fazla onayladıkları bulunmuştur (bkz. Tablo 4).

Tartışma

Bu araştırmada amaç, bireylerin tecavüz olayına, kurbanına ve saldırangana ilişkin değerlendirme süreçlerinde grup-temelli hiyerarşi yönelimlerinin, kadınlara ve erkeklerle ilişkin tutumlarının nasıl bir rol oynadığını incelemektir. Araştırmanın amacı doğrultusunda bireylerin cinsel saldırangılığa ilişkin mitleri kabul düzeyleri ile sosyal üstünlük yönelimleri, kadınlara yönelik korumacı cinsiyetçi eğilimleri, kadınlara yönelik düşmanca cinsiyetçi eğilimleri, erkeklerle yönelik korumacı tutumları ve erkeklerle yönelik düşmanca tutumları arasındaki ilişkiye bakıldığında bu altı yapı arasında yüksek düzeyde korelasyon olduğu saptanmış; bu bulgu yapıların birbiriyle ilişkili olduğunun bir kanıtı olarak değerlendirilmiştir. Bu yapılar arasındaki ilişki örtüsünü daha ayrıntılı bir biçimde ortaya çıkarmak amacıyla sosyal üstünlük yönelimi eğiliminin bağımsız değişken, kadınlara yönelik korumacı cinsiyetçi eğilimlerin, kadınlara yönelik düşmanca cinsiyetçi eğilimlerin, erkeklerle yönelik korumacı tutumların ve erkeklerle yönelik düşmanca tutumların aracı değişken; cinsel saldırangılığa ilişkin mitlerin kabul düzeyinin ise bağımlı değişken olarak ele alındığı bir regresyon modeli kurulmuştur.

Cinsel saldırangılığa ilişkin mitlerin kabulü ile sosyal üstünlük yönelimi arasındaki ilişkide kadınlara yöne-

lik korumacı cinsiyetçiliğin, kadınlara yönelik düşmanca cinsiyetçiliğin, erkeklerle yönelik korumacı ve düşmanca tutumların aracı bir rolünün olup olmadığı kadın ve erkek katılımcılar için ayrı ayrı incelenmiştir. Elde edilen bulgular erkekler için cinsel saldırangılığa ilişkin mitlerin kabulü ile sosyal üstünlük yönelimi arasındaki ilişkide erkeklerle ve kadınlara yönelik hem düşmanca hem korumacı tutumların aracı bir rol oynadığını göstermiştir. Kadınlara için ise, bu ilişkide kadınlara yönelik korumacı ve düşmanca tutumların aracı bir rol oynarken, erkeklerle yönelik düşmanca ve korumacı tutumların etkisinin olmadığı görülmüştür.

Kadınlara yönelik korumacı tutumlar, kadınların korunması, yüceltilmesi gereken özel varlıklar olmalarının yanı sıra erkeklerle kıyasla sosyal hiyerarşide daha düşük konumda yer aldıklarını ileri sürmektedir. Bu varsayımdan hareketle hem erkek hem kadın katılımcılar için cinsel saldırangılığa ilişkin mitlerin kabulü ile sosyal üstünlük yönelimi arasında kadınlara yönelik korumacı tutumların aracı bir rol oynaması beklenen bir sonuçtur. Şöyle ki, kadınlara yönelik korumacı cinsiyetçi tutumlara sahip olan bireyler, cinselliğin bekçisi olarak gördükleri kadınlardan sosyal ilişkilerinde -özellikle erkeklerle olan ilişkilerinde- belirli rol kalıplarına uygun bir biçimde davranmasını beklemektedirler. Bir kadın bu beklentilere uygun olmayan davranışlar sergilediğinde üzerindeki "koruma" geri çekilmekte, olumsuz olarak algılanmakta ve başına gelen olaydan sorumlu tutulmaktadır. Benzer şekilde geleneksel cinsiyet rollerine uygun davranmayan tecavüz olayının mağduru kadın da ahlaki olmayan bir biçimde davranmış olarak algılanmakta, daha fazla korunmayı hak etmediği düşünülmekte ve yaşadığı olaydan ötürü suçlanmaktadır. "Bazı" kadınlara yönelik cinsel şiddete göz yuman korumacı cinsiyetçi bireyler, aynı zamanda saldırangana daha az sorumluluk atfetmekte ve daha az ceza öngörmektedirler. Literatürdeki çalışmalarla (Abrams, Viki, Masser ve Bohner, 2003; Chapleau, Oswald ve Russell, 2007; Masser, Lee

ve McKimmie, 2010; Viki, Abrams ve Masser, 2004) benzerlik gösteren bu bulgu, sosyal üstünlük yönelimi ile ilişkisi bağlamında değerlendirildiğinde; cinsiyet ilişkilerindeki hiyerarşinin sürdürülmesine hizmet eden kadınlara yönelik korumacı cinsiyetçi eğilimlerin tecavüz olayını meşrulaştırarak grup-temelli sosyal hiyerarşinin devam etmesine katkıda bulunduğu görülmektedir.

Kadınlara yönelik korumacı cinsiyetçi tutumların yanı sıra, kadınlara yönelik düşmanca tutumlar da hem kadın hem erkek katılımcılar için cinsel saldırganlığa ilişkin mitlerin kabulü ile sosyal üstünlük yönelimi arasındaki ilişkide aracı bir rol üstlenmiştir. Kadınlara yönelik düşmanca tutumlara sahip olan bireyler, kadınların cinsellikleri ve cinsel cazibeleri aracılığıyla erkekler üzerinde güç ve kontrol elde etmeye, erkeklerle alay etmeye çalıştıklarına inanmaktadırlar. Dolayısıyla da yaşanan tecavüz olayını ciddiye almamakta ve bu olayın kadınlar üzerindeki olumsuz etkilerini küçümsemektedirler (Glick ve Fiske, 1996; Turgut, 2007; Yamawaki, 2007). Özellikle grup hiyerarşisini oluşturma ve sürdürme motivasyonuna sahip olan bireyler için tecavüzü inkar etme, önemsizleştirme sürecinde kadınların yönelik olumsuz tutumlar önemli bir rol oynamaktadır. Daha açık bir ifadeyle toplumda var olan sosyal hiyerarşinin devam etmesini isteyen bireyler (özellikle toplumsal cinsiyet hiyerarşisi bağlamında avantajlı konumda olan erkekler), pek çok konuda yetersiz olarak gördükleri ve erkekler tarafından kontrol edilmesi gerektiğini düşündükleri kadınların tecavüz olayını büyütüklerini öne sürerek yaşanan tecavüzü meşrulaştırmaktadırlar.

Bireylerin cinsel saldırganlığa ilişkin mitleri kabul etmeleri ile sosyal üstünlük yönelimleri arasındaki ilişkide kadınlara yönelik cinsiyetçi tutumlarla birlikte erkeklerle yönelik cinsiyetçi tutumların da etkili olacağı öngörülmüştür. Yapılan regresyon analizi sonuçları, bu ilişkide erkeklerle yönelik korumacı tutumların yalnızca erkek katılımcılar için aracı bir rol oynadığını göstermiştir. Literatürdeki çalışmalar (Chapleau, Oswald ve Russell, 2007; Turgut, 2007) erkeklerle yönelik korumacı tutumlara sahip olan hem kadın hem erkek katılımcıların tecavüz mitlerini yüksek derecede kabul ettiklerini ortaya koymuştur. Daha açık bir ifadeyle, erkeklerle yönelik korumacı tutumları benimseyen bireyler, kışkırtıcı giyimi ya da davranışlarıyla erkeği baştan çıkartan ve geleneksel cinsiyet rollerine uymayan mağdurun cinsel saldırının meydana gelmesine zemin hazırladığına inanmakta; güçlü, koruyucu ve acılara dayanıklı romantik bir partner olarak algılanan saldırganca ise tecavüzden ötürü daha az sorumluluk atfetmektedirler. Literatürden hareketle cinsel saldırganlık mitlerinin kabulü ile sosyal üstünlük yönelimi arasındaki ilişkide erkeklerle yönelik korumacı tutumların erkek katılımcılar için oynadığı aracı rol ele alındığında, erkeklerin cinsel şiddeti önem-

sizleştirirken sosyal hiyerarşiyi haklı çıkarmaya hizmet eden erkeklerle yönelik korumacı tutumlardan hareketle avantajlı konumlarını ve sosyal hiyerarşiyi sürdürmeye çalıştıkları ileri sürülebilir.

Erkeklerle yönelik korumacı tutumlara benzer şekilde, erkeklerle ilişkin düşmanca tutumlar da yalnızca erkek katılımcılar için cinsel saldırganlığa ilişkin mitlerin kabulü ve sosyal üstünlük yönelimi arasındaki ilişkide aracı bir rol üstlenmiştir. Bu bulgu, sosyal hiyerarşi içerisinde avantajlı konumlarının sürdürülmesini isteyen erkeklerin, toplumdaki konumlarını ve güçlerini pekiştiren erkeklerle yönelik düşmanca tutumlar aracılığıyla kadınlara yönelik cinsel şiddeti önemsizleştirdiklerine ve meşrulaştırdıklarına işaret etmektedir. Diğer bir deyişle, sosyal üstünlük yönelimine sahip olan erkekler, kadınların dezavantajlı konumlarını meşrulaştıracak bir biçimde tecavüzü hak ettiklerine inanmakta; erkeklerin sosyal hiyerarşide güç ile ilgili avantajlara sahip oldukları algısı da bu sürece katkı sağlamaktadır.

Kadın katılımcılar için, sosyal üstünlük yönelimi ile cinsel saldırganlık mitlerinin kabulü arasındaki ilişkide erkeklerle yönelik korumacı tutumların aracı bir rolünün olmadığı bulunmuştur. Oysa kadınların dezavantajlı bir konumda buldukları sosyal hiyerarşi içerisinde, erkeklerle yönelik olumlu tutumlar aracılığıyla bir yandan kendilerini ev içi rollerde üstün görerek kendi dezavantajlı konumlarını haklılaştıracakları; bir yandan ise tecavüzün kadınlardan beklenen geleneksel cinsiyet rollerine uygun davranmayan diğerlerinin başına geldiğini düşünerek erkeklerin cinsel şiddetini meşrulaştıracakları ileri sürülmüştür. Dolayısıyla da kadınların cinsel saldırganlık mitlerini kabul etme süreçlerinde erkek üstünlüğünü ve geleneksel cinsiyet rollerini sürdürmeye hizmet eden inançların sosyal hiyerarşiyi meşrulaştırma görevini üstleneceği öngörülmüştür. Ancak beklenilenin aksine araştırma bulguları cinsel saldırganlık mitlerinin kabulü ile sosyal üstünlük yönelimi arasındaki ilişkide erkeklerle yönelik korumacı tutumların herhangi bir rolünün olmadığını göstermiştir.

Kadınlar için, aynı zamanda, erkeklerle yönelik düşmanca tutumların da cinsel saldırganlık mitlerinin kabulü ile sosyal üstünlük yönelimi arasındaki ilişkide aracı bir rol üstlenmediği görülmüştür. Daha açık bir ifadeyle grup-temelli sosyal hiyerarşi eğilimine sahip olan kadınlar, tecavüz mağduru kadınları ötekileştirerek yaşadıkları olaydan ötürü sorumlu tutmuşlardır. Ancak, bu ilişkide erkeklerin cinsellik-cinsel saldırganlık yoluyla kadınları kontrol etme çabalarına ve kadınların erkeğin sahip olduğu gücü kötüye kullanmalarına içermelerine gönderme yapan erkeklerle yönelik düşmanca tutumların herhangi bir etkisinin olmadığı bulunmuştur. Oysaki erkeklerle yönelik hem korumacı hem düşmanca tutumların kadınlar için de, cinsel saldırganlık mitlerinin kabulü ile sosyal üstünlük yönelimi arasındaki ilişkide

hijerarşiyi-arttırıcı yasallaştırma miti olarak işlev göreceği öngörülmüştür. Bu varsayımların karşılanmamasından hareketle, elde edilen bulguların bir anlamda, dezavantajlı grubun üyeleri (örn., kadınlar) için gruplarının dezavantajlı konumda yer aldığına dair stereotiplerin onaylanmasının, avantajlı grubun üyelerine (örn., erkekler) kıyasla daha zor olduğu hipotezini desteklediği ileri sürülebilir (bkz. Pratto, Sidanius ve Levin, 2006). Diğer bir deyişle bu bulgu, sosyal hiyerarşideki eşitsiz ilişkileri destekleyen kadınlar her ne kadar tecavüz olayının mağduru olan “diğer” kadını suçlasalar da tecavüz mitlerini meşrulaştırma sürecinde erkek egemen sistemin haklı ve meşru olduğunu onaylamanın onlar için çok da kolay olmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Genel olarak, cinsel saldırganlığa ilişkin mitlerin kabulü ile sosyal üstünlük yönelimi arasındaki ilişkide kadınlara ve erkeklerle yönelik cinsiyetçi tutumların aracı bir rol oynadığı işaret eden bu bulgular, cinsiyetçi eğilimlerin cinsiyet ilişkilerindeki hiyerarşiyi meşrulaştırmaya ve sürdürmeye hizmet ettiğini göstermektedir. Diğer bir deyişle kadınlara ve erkeklerle yönelik cinsiyetçi eğilimler, cinsel saldırganlığa ilişkin tutumları onaylama sürecinde grup-temelli sosyal hiyerarşiyi meşrulaştırma miti olarak işlev görmektedir. Ayrıca bu ilişkilerin erkeklerin yanı sıra kadınlar için de söz konusu olması, sosyal üstünlük kuramının dezavantajlı grupların kendi dezavantajlı konumlarına aktif olarak katılım gösterdiklerini ve katkıda bulduklarını varsayımını desteklemektedir.

Cinsel saldırganlığa ilişkin mitlerin kabulü ile örneklem sosyo-demografik özellikleri arasındaki ilişkiler incelendiğinde, literatürle (örn., Anderson, Cooper ve Okamura, 1997; Aronowitz, Lambert ve Davidoff, 2012; Burt, 1980) tutarlı bir şekilde erkek katılımcıların kadın katılımcılara kıyasla cinsel saldırganlığa ilişkin mitleri daha yüksek düzeyde kabul ettikleri görülmüştür. Kadınların ve erkeklerin tecavüz olayını farklı biçimde algıladıklarını ifade eden bu bulgudan hareketle, erkeklerin cinsel saldırganlığı meşrulaştırma, kadınların ise tecavüz tehdidine karşı kişisel savunmasızlıklarını inkar etme amacıyla tecavüz mitlerini onayladıkları öne sürülebilir (Lonsway ve Fitzgerald, 1995). Analiz sonuçları, ayrıca, düşük gelir düzeyine sahip katılımcıların ve düşük eğitim seviyesine sahip katılımcıların cinsel saldırganlığa ilişkin mitleri daha yüksek düzeyde benimsediklerini göstermiştir.

Cinsel saldırganlığa ilişkin mitlerin kabulü ile sosyal üstünlük yönelimi, kadınlara ve erkeklerle yönelik cinsiyetçi tutumlar arasındaki ilişkileri inceleyen bu araştırma sonucunda elde edilen bulgular büyük oranda literatürü destekler niteliktedir. Tecavüz mitlerinin kabulü, kadınlara yönelik cinsiyetçi tutumlar ve sosyal üstünlük yönelimi arasındaki ilişkileri inceleyen araştırma örnekleri bulunmakla birlikte, bu yapılar arasındaki iliş-

kileri ayrıntılı bir biçimde ortaya koyması bakımından bu çalışmanın literatüre özgün katkıları söz konusudur. Cinsel saldırganlık mitlerinin kabulü ile sosyal üstünlük yönelimi arasındaki ilişkide kadınlara ve erkeklerle yönelik cinsiyetçi tutumların aracı rolünü incelemek amacıyla kurulan modelden hareketle cinsel saldırganlığa ilişkin tutumları onaylama sürecinde cinsiyetçi tutumların grup-temelli sosyal hiyerarşiyi meşrulaştırma miti olarak işlev gördüğü ortaya konulmuştur.

Araştırma bulguları cinsel şiddetin meşrulaştırılması sürecinde, bireylerin cinsiyetçi eğilimlerinin ve sosyal üstünlük yönelimlerinin önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Bu bulgular, cinsel saldırganlığa ilişkin yanlış inanışların ortadan kaldırılması ve kadınlara yönelik cinsel şiddetle mücadelede yalnızca cinsiyetçi önyargıların değil bireylerin toplumdaki sosyal hiyerarşiyi sürdürme arzularının da dikkate alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Diğer bir deyişle erkekler tarafından kadınları kontrol etme mekanizması olarak kullanılan tecavüz hakkındaki yanlış inançlarla mücadele sürecinde erkek-egemen sistemin değerleriyle mücadele edilmesi son derece büyük bir önem taşımaktadır.

Kadına yönelik cinsel şiddetle mücadele sürecinde konuya ilişkin toplumsal farkındalığın sağlanması ilk adım olarak görülebilir; bireylerin cinsel saldırganlığa ilişkin yanlış inançlarını ortadan kaldırmak amacıyla ilköğretim düzeyindeki çocuklardan başlanılarak toplumun her kesiminde çeşitli eğitimler düzenlenebilir ya da bilgilendirici kamu spotları hazırlanabilir. Ayrıca tecavüze ilişkin algılarda toplumsal cinsiyet rollerinin oynadığı rol göz önünde bulundurulduğunda, küçük yaşlardan itibaren bireylere gruplar arası eşitlik ilkelerinin öğretilmesinin bu mücadelede oldukça etkili olacağı ileri sürülmektedir. Son olarak, tecavüz hakkındaki yanlış inançlara ilişkin toplumsal farkındalığın sağlanmasının hem bu konudaki yasal reformların hızlanması hem de yasaların pratikte uygulamaya geçmesi anlamında önemli sonuçları olacağı düşünülmektedir.

Kaynaklar

- Abrams, D., Viki, G. T., Masser, B. ve Bohner, G. (2003). Perceptions of stranger and acquaintance rape: The role of benevolent and hostile sexism in victim blame and rape proclivity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84, 111-125.
- Anderson, K. B., Cooper, H. ve Okamura, L. (1997). Individual differences and attitudes toward rape: A meta-analytic review. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 23, 295-315.
- Aronowitz, T., Lambert C. A. ve Davidoff, S. (2012). The role of rape myth acceptance in the social norms regarding sexual behavior among college students. *Journal of Community Health Nursing*, 29(3), 173-182.
- Baron, R. M. ve Kenny, D. A. (1986). The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal*

- of *Personality and Social Psychology*, 51(6), 1173-1182.
- Başbakanlık Kadının Genel Statüsü Müdürlüğü (2008). *Türkiye'de kadına yönelik aile içi şiddet araştırması*, 22 Şubat 2011, <http://www.ksgm.gov.tr/tdvaw/anasayfa.htm>.
- Bates, C. ve Heaven, P. C. L. (2001). Attitudes to women in society: The role of social dominance orientation and social values. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 11, 43-49.
- Begany, J. J. ve Milburn, M. A. (2002). Psychological predictors of sexual harassment: Authoritarianism, hostile sexism, and rape myths. *Psychology of Men & Masculinity*, 3, 119-126.
- Bohner, G., Weisbord, C., Raymond, P., Barzvi, A. ve Schwarz, N. (1993). Salience of rape affects self-esteem: The moderating role of gender and rape myth acceptance. *European Journal of Personality*, 23, 561-579.
- Bohner, G., Siebler, F. ve Schmelcher, J. (2006). Social norms and the likelihood of raping: Perceived rape myth acceptance of others affects men's rape proclivity. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 32, 286-297.
- Bolak, H. (2000). Cinselliği toplumsal bağlamda anlamak: Sosyal-psikolojik açılımlar. *Cinsel Eğitim Tedavi Araştırma Derneği (CETAD) Günleri-II*, 24-26 Kasım, İstanbul.
- Burt, M. (1980). Cultural myths and supports for rape. *Journal of Personality and Social Psychology*, 38, 217-230.
- Brownmiller, S. (1984). *Cinsel zorbalık*. (S. Öncü, Çev.). İstanbul: Cep Kitapları. (Orijinal çalışma basım tarihi 1975).
- Chapleau, K. M., Oswald, D. B. ve Russell, B. L. (2007). How ambivalent sexism toward women and men support rape myth acceptance. *Sex Roles*, 57, 131-136.
- Çoklar, İ. (2007). *Tecavüz ve kadına yönelik cinsel şiddetin meşrulaştırılması* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Durán, M., Moya, M., Megias, J. L. ve Viki, G. T. (2010). Social perception of rape victims in dating and married relationships: The role of perpetrator's benevolent sexism. *Sex Roles*, 62, 505-519.
- Eastwick, P. W., Eagly, A. E., Glick, P., Johannesen-Schmidt, M. C., Fiske, S. T., Blum, A. M. B. ve ark. (2006). Is traditional gender ideology associated with sex-typed mate preferences? A test in nine nations. *Sex Roles*, 54, 603-614.
- Gerger, H., Kley, H., Bohner, G. ve Siebler, F. (2007). The acceptance of modern myths about sexual aggression scale: Development and validation in German and English. *Aggressive Behavior*, 33, 1-19.
- Glick, P. ve Fiske, S. T. (1996). The Ambivalent Sexism Inventory: Differentiating hostile and benevolent sexism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70, 491-512.
- Glick, P. ve Fiske, S. T. (1997). Hostile and benevolent sexism measuring ambivalent sexist attitudes toward women. *Psychology of Women Quarterly*, 21, 119-135.
- Glick, P. ve Fiske, S. (1999). The ambivalence toward men inventory: Differentiating hostile and benevolent beliefs about men. *Psychology of Women Quarterly*, 23, 519-536.
- Glick, P., Fiske, S. T., Mladinic, A., Saiz, J., Abrams, D., Masser, B. ve ark. (2000). Beyond prejudice as simple antipathy: Hostile and benevolent sexism across cultures. *Journal of Personality and Social Psychology*, 79, 763-775.
- Glick, P., Lamerias, M., Fiske, S. T., Eckes, T., Masser, B., Volpato, C. ve ark. (2004). Bad but bold: Ambivalent attitudes toward men predict gender inequality in 16 nations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 86(5), 713-728.
- Glick, P., Sakallı-Uğurlu, N., Ferreira, M. C. ve De Souza, M. A. (2002). Ambivalent sexism and attitudes toward wife abuse in Turkey and Brazil. *Psychology of Women Quarterly*, 26, 292-297.
- Godenzi, A. (1992). *Cinsel şiddet: Yaşayanların ve yaşatanların anlatımlarıyla*. (S. Kurucan ve Y. Coşar, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 1989.)
- Hayes, R. M., Lorenz, K. ve Bell, K. A. (2013). Victim blaming others: Rape myth acceptance and the just world belief. *Feminist Criminology*, 8(3), 202-220.
- Jewkes, R., Sen, P. ve Garcia-Moreno, C. (2002). Sexual violence. E. G. Krug, L. L. Dahlberg, J. A. Mercy, A. B. Zwi ve R. Lozano, (Ed.), *World report on violence and health* içinde (147-181). Geneva, World Health Organization.
- Jones, C. ve Aronson, E. (1973). Attribution of fault to a rape victim as a function of respectability of the victim. *Journal of Personality and Social Psychology*, 26, 415-419.
- Kleinke, C. L. ve Meyer, C. (1990). Evaluation of rape victim by men and women with high and low belief in a just world. *Psychology of Women Quarterly*, 14, 343-353.
- Krahé, B. (1991). Social psychological issues in the study of rape. *European Review of Social Psychology*, 2, 279-309.
- Krahé, B. (2000). Sexual scripts and heterosexual aggression. T. Eckes ve H. M. Trautner, (Ed.), *The developmental social psychology of gender* içinde (273-292). London: Lawrence Erlbaum Associates.
- Lambert, A. J. ve Raichle, K. (2000). The role of political ideology in mediating judgments of blame in rape victims and their assailants: A test of the just world, personal responsibility, and legitimization hypotheses. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 26, 853-863.
- Lonsway, K. A. ve Fitzgerald, L. F. (1994). Rape myths: In review. *Psychology of Women Quarterly*, 18, 133-164.
- Lonsway, K. A. ve Fitzgerald, L. F. (1995). Attitudinal antecedents of rape myth acceptance: A theoretical and empirical reexamination. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68, 704-711.
- Masser, B., Lee, K. ve McKimmie, B. M. (2010). Bad woman, bad victim? Disentangling the effects of victim stereotypicality, gender stereotypicality and benevolent sexism on acquaintance rape victim blame. *Sex Roles*, 62, 494-504.
- McFarland, S. G. (2005). On the eve of war: Authoritarianism, social dominance, and american students' attitudes toward attacking Iraq. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 31, 360-367.
- Payne, D., L., Lonsway, K. A. ve Fitzgerald, L. F. (1999). Rape myth acceptance: Exploration of its structure and its measurement using the Illinois rape myth acceptance scale. *Journal of Research in Personality*, 33, 27-68.
- Pedersen, S. H. ve Strömwall, L. A. (2013). Victim blame, sexism and just-world beliefs: A cross-cultural comparison. *Psychiatry, Psychology and Law*, 20(6), 932-941.
- Pratto, F., Liu, J. H., Levin, S., Sidanius, J., Shih, M., Bachrach, H. ve Hegarty, P. (2000). Social dominance orientation and the legitimization of inequality across cultures. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 31, 369-409.
- Pratto, F., Sidanius, L. ve Levin, S. (2006). Social dominance theory and the dynamics of intergroup relations: Taking stock and looking forward. *European Review of Social Psychology*, 17, 271-320.
- Pratto, F., Sidanius, J., Stallworth, L. M. ve Malle, B. F. (1994). Social dominance orientation: A personality variable predicting social and political attitudes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67, 741-763.
- Russell, B. L. ve Trigg, K. Y. (2004). Tolerance of sexual ha-

- rassment: An examination of gender differences, ambivalent sexism, social dominance, and gender roles. *Sex Roles*, 50, 565-573.
- Sakallı, N. (2001). Beliefs about wife beating among Turkish college students: The effects of patriarchy, sexism, and sex differences. *Sex Roles*, 44, 599-610.
- Sakallı-Uğurlu, N. (2003a). Cinsiyetçilik: Kadınlara ve erkeklerle ilişkin tutumlar ve çelişik duygulu cinsiyetçilik kuramı. *Türk Psikoloji Yazıları*, 6(11-12), 1-20.
- Sakallı-Uğurlu, N. (2008). Erkeklerle ilişkin çelişik duygular ölçeğinin Türkçeye uyarlanması. *Türk Psikoloji Yazıları*, 11(21), 1-11.
- Sakallı-Uğurlu, N. ve Beydoğan, B. (2002). Turkish college students' attitudes toward women managers: The effects of patriarchy, sexism, and gender differences. *The Journal of Psychology*, 136, 647-656.
- Sakallı-Uğurlu, N. ve Glick, P. (2003). Ambivalent sexism and attitudes toward women who engage in premarital sex in Turkey. *The Journal of Sex Research*, 40, 296-302.
- Sakallı-Uğurlu, N., Yalçın, Z. S. ve Glick, P. (2007). Ambivalent sexism, belief in a just world, and empathy as predictors of Turkish students' attitudes toward rape victims. *Sex Roles*, 57(11-12), 889-895.
- Salman, S. (2007). *The predictors of attitudes toward sexual harassment: Locus of control, ambivalent sexism, and gender differences* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Scully, D. (1994). *Tecavüz: Cinsel şiddeti anlamak*. (Ş. Tekelli ve L. Aypak, Çev.). İstanbul: Metis Yayıncılık. (Orijinal çalışma basım tarihi 1990).
- Serin, N. (2001). *Eğitim düzeyi ve cinsiyet ile kurbanın durum ve uyuğunun tecavüze ilişkin algılar üzerindeki etkisi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Sibley, C. G., Wilson, M. S. ve Duckitt, J. (2007). Antecedents of men's hostile and benevolent sexism: The dual roles of social dominance orientation and right-wing authoritarianism. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 33, 160-172.
- Sidanius, J. ve Pratto, F. (1999). *Social dominance: An intergroup theory of social hierarchy and oppression*. New York: Cambridge University Press.
- Sidanius, J., Pratto, F. ve Bobo, L. (1994). Social dominance orientation and the political psychology of gender: A case of invariance? *Journal of Personality and Social Psychology*, 67, 998-1011.
- Sidanius, J., Pratto, F. ve Bobo, L. (1996). Racism, conservatism, affirmative action, and intellectual sophistication: A matter of principled conservatism or group dominance? *Journal of Personality and Social Psychology*, 70(3), 476-490.
- Sinclair, H. C. ve Bourne, L. E. (1998). Cycle of blame or just world. effects of legal verdicts on gender patterns in rape-myth acceptance and victim empathy. *Psychology of Women Quarterly*, 22, 575-588.
- Solmuş, T. (1997). *Eğitim düzeyinin, cinsiyetin, giyim tarzının ve sosyal statünün tecavüze ilişkin algılar üzerindeki etkisi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Turgut, S. (2007). *Predictors of attitudes toward sexual harassment: Ambivalent Sexism, ambivalence toward men, and gender differences* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Uluslararası Af Örgütü (2004). *Her şey elimizde: Kadına yönelik şiddete son*. 15 Şubat 2008, http://www.amnesty.org.tr/yeni/index.php?option=com_content&view=article&id=244&Itemid=80.
- Van Hiel, A. ve Mervielde, I. (2002). Explaining conservative beliefs and political preferences: A comparison of social dominance orientation and authoritarianism. *Journal of Applied Social Psychology*, 32, 965-976.
- Vandiver, D. M. ve Dupalo, J. R. (2012). Factors that affect college students' perceptions of rape: What is the role of gender and other situational factors? *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 57(5), 592-612.
- Viki, G. T. ve Abrams, D. (2003). Infra-humanization: Ambivalent sexism and the attribution of primary and secondary emotions to women. *Journal of Experimental Social Psychology*, 39, 492-499.
- Viki, G. T., Abrams, D. ve Masser, B. (2004). Evaluating stranger and acquaintance rape: The role of benevolent sexism in perpetrator blame and recommended sentence length. *Law and Human Behavior*, 28, 295-303.
- Whitley, Jr. B. E. ve Egisdöttir, S. (2000). The gender belief system, authoritarianism, social dominance orientation, and heterosexuals' attitudes toward lesbians and gay men. *Sex Roles*, 42, 947-967.
- Yalçın, Z. S. (2006). *Effects of ambivalent sexism, locus of control, empathy, and belief in a just world on attitudes toward rape victims* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yamawaki, N., Darby, R. ve Queiroz, A. (2007). The moderating role of ambivalent sexism: The influence of power status on perception of rape victim and rapist. *The Journal of Social Psychology*, 147, 41-56.
- Yamawaki, N. (2007). Rape perception and the function of ambivalent sexism and gender-role traditionality. *Journal of Interpersonal Violence*, 22, 406-423.